

POHÁDKA O SMRTI A NÁDAVKEM CIZÍ PŘIPSAŇÍ

(jakmile ho totiž začala velebit, poznali lidé toho starého Boha i tady), změnil zvěstovatel nového přikázání způsob, jak se modlit. Účil, že se musí sepnout ruce, a rozhodl: pohledte, náš Bůh chce, aby se lidé k němu modlili *takto*, je to tudíž i jiný Bůh než ten, o němž jste se až dosud domnívali, že ho přijímáte do náruče. Lidé to nahlédli, gesto rozpražených paží se začalo pokládat za opovržením hodné a hrozné. A později je připjali na kříž, aby je všem ukázali jako symbol bídy a smrti.

Když se však Bůh podíval přístě na zemi, polekal se. Vedle mnoha sepnutých rukou bylo mnoho gotických kostelů, a tak proti němu mířily ruce i střechy stejně strmě a ostře jako nepřátelské zbraně. Bůh má *jinou* statečnost. Vrátil se zpátky do svých nebes, a když viděl, jak za ním rostou dál ty věže a nové modlitby, vyšel na druhé straně ze svých nebes ven, a unikl tak pronásledování. Byl sám překvapen, když zjistil, že na druhé straně za jeho zářícím domovem pomalu začíná tma. Ta ho mlčky přijala a Bůh šel se zvláštním pocitem dál a dál do toho šera, které mu připomínalo lidská srdce. A tu ho nejdřív napadlo, že hlavy lidí jsou světlé, ale jejich srdce že jsou plná podobné tmy, a pojala ho touha bydlet v srdcích lidí a nechodit už jasným studeným chladem jejich střizlivých myšlenek. A tak šel Bůh dál a dál. Tma kolem něho houstne čím dál víc a noc, kterou se prodírá, má v sobě něco z vonného tepla úrodné prsti. A netrvá to dlouho a už se mu vztahují vstříc kořeny starým krásným pohybem široké modlitby. Není nic moudřejšího než kruh. Bůh, který nám uprchl z nebes, vrátí se nám zpátky ze země. A kdoví, třeba právě vy jednou vyhrabete bránu...“ Muž s rýčem řekl: „Ale to je pohádka.“ „V našem hlase,“ odpověděl jsem tiše, „se všechno stává pohádkou, protože v něm se to přece nemohlo nikdy udát.“ Muž se chvíli díval někam do prázdna. Potom si prudkým pohybem navlékl kabát a zeptal se: „Máme možná stejnou cestu?“ Přikývl jsem: „Jdu domů. Asi ano. Ale copak vy nebydlíte tady?“ Přistoupil k malým mřížovým dvířkům, přivřel je jemně v naříkajících stěžejích a odpověděl: „Ne.“

Díval jsem se stále ještě nahoru do pomalu hasnoucího večerního nebe, když někdo řekl: „Vypadá to, že se velice zajímáte o tu zemi tam nahoře?“

Můj pohled sletěl rychle dolů jako sestřelený. Uvědomil jsem si, že jsem došel k nižší zdi našeho malého hřbitova a přede mnou za zdi stál muž s rýčem a vážně se usmíval. „Já se zajímám o *tuto* zemi tady,“ dodal a ukázal na černou vlhkou hlínu, která na mnoha místech vykukovala ze spousty uschlých listů, které se s šustěním hýbaly – nevšímal jsem si, že se zvedl vítr. Řekl jsem najednou s pocitem prudkého odporu: „Proč děláte tohle?“ Hrobník se stále ještě usmíval: „Člověk se tím taky žije –, a pak, prosím vás, nedělá většina lidí totéž? Pohřbívají Boha *tam*, jako já lidi *tady*.“ Ukázal na nebe a vysvětlil mi: „Ano, to je také velký hrob, v létě jsou na něm divoké pomněnky –“ Přerušil jsem ho: „Byla doba, kdy lidé pohřbívali Boha v nebi, to je pravda –“ „Změnilo se to?“ zeptal se podivně smutně. Pokračoval jsem: „Kdysi na něj každý hodil hrst nebe, vím. Ale to už tam vlastně nebyl, – nebo přece jenom –“ zaváhal jsem.

„Víte,“ začal jsem pak znovu, „za starých časů se lidé modlili takhle.“ Rozpřáhl jsem paže a bezděky jsem pocítil, jak se mi přitom šíří hrud. „Tenkrát se Bůh vrhal do všech těch propastí plných pokory a tmy, a jen nerad se vracel na svá nebesa, která nepozorovaně stahoval blíž a blíž k zemi. Ale začala nová víra. A protože nedovedla lidem srozumitelně vysvětlit, čím se její nový Bůh liší od toho starého

POHÁDKA O SMRTI A NÁDAVKEM CIZÍ PŘIPSAŇÍ

Po několika krocích řekl najednou důvěrnějším tónem: „Měl jste předtím pravdu. Je zvláštní, že se najde někdo, kdo to tam může dělat rád. Dřív jsem na to nikdy nepomyslel. Ale teď, co jsem starší, mě někdy napadají zvláštní myšlenky, třeba to o tom nebi a všelijaké jiné. Smrt. Co se o ní ví? Zdá se, že všechno, a možná nic. Často, když pracuju, kolem mne postávají děti (nevím, či jsou). A mě zrovna napadne něco takového. To pak hrabu jako zvíře, abych odťáhl všechnu sílu z hlavy a vypotřeboval ji v pažích. Hrob je pak mnohem hlubší, než žádá předpis, a vedle něho roste hora hlíny. Ale když děti vidí ty moje divoké pohyby, utíkají pryč. Myslí si, že jsem se nějak rozzlobil.“ Zamyslel se. „A vlastně je to jakýsi druh hněvu. Člověk otupí, myslí si, že to překonal, a najednou...“ Nic nepomáhá, smrt je něco nepochopitelného, strašlivého...“

Šli jsme po dlouhé silnici pod ovocnými stromy, z nichž už opadalo všechno listí, a po levici začínal les jako noc, která může každým okamžikem padnout i na nás. „Povím vám jeden příběh,“ nabídl jsem mu, „stačím ho dopovědět, než dojdeme domů.“ Muž přikývl a zapálil si krátkou starou dýmku. Vypravoval jsem:

„Byli dva lidé, muž a žena, a měli se rádi. Mít rád znamená nebrat si nic odnikud, na všechno zapomenout a chtít přijímat od *jednoho* člověka, co jsme už měli, a všechno ostatní. Tak si to ti dva lidé od sebe navzájem přáli. Ale v čase, v běhu dní, mezi mnoha jinými lidmi, kde všechno pořád někam utíká, často než k tomu člověk najde opravdový vztah, se takové „mít rád“ vůbec nedá uskutečnit, události se hnou ze všech stran a náhoda jim otvírá každé dveře.

Proto se ti dva lidé rozhodli, že odejdou z času do samoty, hodně daleko od odbíjení hodin a od hluku města. A tam si postavili v zahradě dům. A ten dům měl dvojí vrata, jedna na pravé a jedna na levé straně. A pravá vrata byla mužova, vrata, a všechno, co bylo jeho, mělo vcházet do domu těmi vraty. Kdežto levá vrata byla vrata ženy, a co bylo po myslí jí, mělo procházet jejich obloukem. Tak se stalo. Kdo se

ráno probudil první, sestoupil dolů a otevřel svá vrata. A do těch pak přicházelo leccos až pozdě do noci, přestože dům nestál u cesty. K lidem, kteří umějí přijímat hosty, vchází do domu krajina a světlo a vítr s vůní na ramenou a ještě mnoho jiného. Ale oběma vrata vcházely také minulosti, postavy, osudy, a všem se dostalo stejného prostého pohostinství, takže jim připadalo, že bydlí v tom domě na vřesovišti odjakživa. Tak to šlo dlouho, a oba ti lidé byli velice šťastni. Levá vrata bývala otevřená o něco častěji, zato pravými vcházeli pestřejší hosté. Před těmi také čekala jednoho rána smrt. Jakmile ji muž zpozoroval, rychle zabouchl své dveře a celý den je nechal pevně zavřené. Po nějakém čase se smrt objevila před levým vchodem. Žena, celá roztrášená, zabouchla vrata a zastrčila velkou zástrčku. Nemluvili spolu o té události, ale neotvírali teď vrata už tak často a snažili se vyjít s tím, co bylo v domě. To pak ovšem žili mnohem nuzněji než předtím. Zásoby jim docházely a přišly starosti. Začali teď oba špatně spát a jedné takové noci, kdy nemohli usnout, uslyšeli náhle oba současně podivný šátravý a bušící zvuk. Bylo to za zdí domu, stejně daleko od obojích vrat, a znělo to, jako by někdo začínal vylamovat kameny, aby postavil uprostřed zdí nová vrata. Přesto se oba ti lidé tvářili, jako by nic zvláštního neslyšeli. Pouštěli se do řeči, smáli se nepřírozeň hlasitě, a když se unavili, rýpání ve zdi ustalo. Od té doby zůstávají oboje vrata zavřena. Ti dva žijí jako zajatci. Oba začali postonávat a mají zvláštní představy. Hluk se čas od času opakuje. To se pak smějí ústy, zatímco jim srdce umírají strachem. A oba vědí, že to dolování je čím dál hlasitější a zřetelnější, a musí mluvit a smát se čím dál hlasitěji čím dál malátnějšími hlasy.

Zmkl jsem. „Ano, ano –“ řekl muž vedle mne, „tak to je, to je pravdivý příběh.“

„Tento příběh jsem četl v jedné staré knize,“ dodal jsem, „a přitom se událo něco velice zvláštního. Za řádkem, ve kterém se vypráví, jak se smrt objevila také před ženinými vraty, byla starým vybledlým inkoustem nakreslena malá

[84]

hvězdička. Vykukovala ze slov jako z oblak a já jsem si na okamžik pomyslel, že kdyby řádky odtáhly pryč, ukázalo by se, že jsou za nimi samé hvězdy, jak se to přece někdy stává, když se jámi nebe pozdě večer vyjasní. Potom jsem na tu bezvýznamnou okolnost úplně zapomněl až do chvíle, kdy jsem za vazbou knihy v hladkém lesklém papíře uviděl tutéž hvězdičku jako odraženou v jezeře. A hned kousek pod ní začínaly jemné řádky, běžící jako vlny v bledé zrcadlicí ploše. Písmo bylo na mnoha místech už nezřetelné, ale přece se mi podařilo skoro všechno rozluštit. Stálo tam asi toto:

„Po tolikterém čtení tohoto příběhu, po čtení za tak různých dní si někdy myslívám, že je zaznamenán z mé paměti. Jenže u mě to dál pokračuje, jak to tady zapisuji. Žena smrt nikdy neuvíděla; nechala ji důvěřivě vstoupit. Ale smrt řekla něco chvatně, a jako někdo, kdo má špatné svědomí: ‚Dej to svému muži.‘ A dodala, když se na ni žena tázavě podívala: ‚To jsou semena, velice dobrá semena.‘ Potom odešla, ani se neohlédla. Žena roztáhla pytlíček, který jí smrt dala do ruky; byla v něm skutečně jakási semínka, tvrdá, ošklivá zrna. Tu si žena pomyslela: Semeno je něco nehotového, budoucího. Neví se, co se z něj stane. Nedám ta ošklivá zrna muži, nevyjadají vůbec jako dárek. Radši je zatlačím do záhonu na zahradě a počkám, co z nich vzejde. Potom ho k tomu přivedu a budu mu vypravovat, jak jsem k té rostlině přišla. A tak to žena také udělala. Žili pak stejně jako dřív. Muž, který musel pořád myslet na to, že před jeho vraty stála smrt, byl ze začátku trochu vylekaný, ale když viděl, že žena je pohostinná a bezstarostná jako vždycky, otevřel brzy zase široká křídla svých vrat, takže do domu vcházelo mnoho života a světla.

Příštího jara stál uprostřed záhonu mezi stihlými ohnivými lilii malý keř. Měl úzké načernalé, trochu hrotité listy podobné jako vavřín a na jejich tmavosti ležel zvláštní lesk. Muž si denně umíňoval, že se zeptá, kde se ta rostlina vzala. Ale den za dnem odkládal. S podobnými pocity se žena den za dnem vyhýbala vysvětlení. Ale ta potlačovaná otázka

[85]

na jedné straně a odpověď, které se druhá strana nikdy neodvázala, přiváděla ty dva často společně ke keři, který se svou tmavou zelení tak zvláštně lišil od celé zahrady. Když přišlo další jaro, zabývali se keřem stejně jako ostatními rostlinami a posmutněli, když vyrazil nezměněný a němý jako v prvním roce, hluchý ke vši sluneční záři, obklopen samými prudce vzházejícími květinami. Tehdy se rozhodli, aniž to jeden druhému prozradili, věnovat třetího jara právě tomuto keři všechnu svou sílu. A když jaro přišlo, plnili tiše, ruku v ruce, co si oba předsevzali. Zahrada kolem zdivočela a zdálo se, že lilie jsou bledší než jindy. Ale jednou, když po těžké zamračené noci vstoupili do tiché, jiskřící jitrní zahrady, najednou věděli: z černých ostrých listů cizího keře pučel, ničím neporušen, bledý modrý květ, jemuž byly hlavice pupenů už na všech stranách těsné. A tak muž a žena před ním spolu stáli a mlčeli, a teď si teprve nedokázali nic říct. Neboť si mysleli: teď tady kvete smrt, a oba najednou se sklonili, aby okusili vůně mladého květu. – Od toho rána se však na světě všechno změnilo. Tak to stálo psáno ve vazbě té staré knihy,“ uzavřel jsem.

„A kdo to napsal?“ naléhal muž. „Podle písma nějaká žena,“ odpověděl jsem. „Ale co by pomohlo, kdybych byl nad tím bádá. Písmena byla hodně vybledlá a trochu staromódní. Ta žena byla pravděpodobně už dávno mrtvá.“

Muž se celý pohroužil do myšlenek. Konečně se přiznal: „Jenom příběh, a přece to člověka tak dojme.“ „Nejspíš proto, že příběhy slýcháme tak zřídka kdy,“ utěšoval jsem ho. „Myslíte?“ Podal mi ruku – pevně jsem ji stiskl. „Ale já bych ho rád dopověděl. To se přece smí?“ Přikývl jsem. Náhle ho napadlo: „Jénže já nikoho nemám. Komu bych ho vypravoval?“ „No, to je přece snadné; dětem, které se k vám někdy chodí dívat. Komu jinému?“

Děti tak pěkně po pořádku vyslechly i tři poslední příběhy. Pravda, ten, co jim opakovala večerní oblaka, jen částečně, jestli jsem dobře informován. Děti jsou přece jenom malé, a proto taky dál od večerních oblaků než my. U tohoto příběhu je to ovšem docela dobré. Přestože Hans měl

[86]

děti, dobře sesumírovanou řeč, jistě poznaly, že celá věc se odehrává mezi dětmi, a mé vyprávění posoudily kriticky a jako znalci. Ale je lepší, když se nedovědí, jak lopotně, s jakým vypětím a jak nemotorně my prožíváme věci, které jim připadají tak snadné a jednoduché.

APOŠTOL

Tabule hostů v nejlepším hotelu v N. – Na mramorové stěny vysokého, jasně osvětleného sálu naráží šepot lidí a šumění moře. Zaměstnaně, podobní tichým stínům, pobíhají sem a tam sluhové se stříbrnými mísami oděni do černých fraků. Z ledu v lesklých nádobách na vysokých nožkách pokukují láhve šampaňského po mělkých vinných pohárech. Všechno se třpytí a blýská v paprscích elektrických lamp. Oči a drahokamy ve špercích dam, pleše pánů a konečně slova, která přeskakují sem a tam jako ohnivé jiskry. Když zapálí, vyšlehne jednou blízko, jednou v dále, ze ženského hrdla pronikavý plamínek krátkého zasmání. Pak dámy horlivě upjjejí vonící vývar z jemných, průsvitných šálků, zatímco mladší pánové nasazují na nos cvikr a kritickým pohledem si prohlížejí společnost u stolu.

Už několik dní tak všichni společně sedávají. Jen na konci stolu usedl nový, cizí host. Oči pánů jeho zjev jen letmo přelétnou, neboť bledý vážný muž, který sedí tam na konci, není oblečen podle módy. Vysoký sněhobílý límec mu přiléhá až k čelisti a krk mu obepíná široká černá stuha, jaká se nosila v první třetina našeho století. Černé sako neodhaluje ani kousek náprsenky a slavnostně spočívá na rozložitých ramenou. Ještě nepřijemněji se však pánů dotýkají velké sedé oči přichozího, které jako kdyby důstojně a s vědomím moci pronikaly celou společností i stěnami místnosti a které září, jako by se v nich neustále zrcadil nějaký vzdálený mihotavý cíl. Ty oči vyvolávají zvědavé kradmé pohledy žen. Přes stůl si lidé šeptem vyměňují domněnky, pod stolem se upozorňují lehkými doteky nohou, vptávají se, zkoumají, krčí rameny a přesto nejsou o nic moudřejší.

Středem zábavy je polská baronka Vilovská, duchaplná mladá vdova. Zdá se, že i ji už začal mlčenlivý cizinec zajímat. Velké

• 66 •

Nazaretský a přinesl jim lásku. Ve své směšné dětinské šlechternosti myslel, že pro ně dělá něco dobrého! – Pro pokolení gigantů by láska byla nádherným polštářem, v jehož smyslné bělosti by směli spočinout a snít o nových činech. Pro slabocha je však troskou.“ – Katolický kněz, který byl také přítomen, si levou rukou sáhl na kolárek, jako by mu náhle začal být těsný.

„Troskou!“ znělo z úst cizince. „Nemluvím o lásce mezi pohlavími. Mluvím o lásce k bližnímu, o soucitu a slitování, o milosti a shovívavosti. Není v naší duši horšího jedu!“ Kněz něco mumlal odulými rty.

„Kriste, co jsi to udělal! Mám pocit, že nás vychovali jako dravá zvířata, která jsou vypočítavě připravena o svůj nejvnitřnější pud, aby je člověk mohl později, když jsou ochočená, beztrestně tlouci karabáčem. – Tak nám obrousili zuby a drápy a kázali nám: miluj! Stáhli nám z ramen železné brnění naší síly a kázali nám: miluj! Vykroutili nám z ruky démantové kopí naší hrdé vůle a kázali nám: miluj! A tak nás nahé a bezbranné postavili do bouře života, kde osud rozdává rány kyjem – a přikazují nám: miluj!“

Bez dechu všichni naslouchali mluvícímu. Sluhové se neodvážili pohnout a rozpačitě stáli, v rukou stříbrné mísy, po stranách stolu. – Jako žhavá bouře zaburácela nadšencova slova do dusného ticha.

„...a my jsme – poslechli,“ ujal se opět slova podivný cizinec. „My jsme slepě a hloupě poslouchali ty šílené rozkazy. Vyhledávali jsme žíznivé, hladové, nemocné, malomocné, slabé, ubohé a – sami jsme přitom dostali žízeň, hlad, onemocněli jsme, zchudli! Svůj život jsme promamili, abychom pozvedali padlé, radili pochybujícím, těšili sklíčené – a sami jsme přitom zoufali! – Tomu, kdo nám zavraždil ženu a děti, kdo nám sekyrou nesvornosti rozbil vlastní krb, tomu jsme neroztříštili ničemnou lebku, – tomu jsme – postavili chýši, ve které se v pohodě může dívat na konec dní!“

V jeho hlase zněl strašlivý posměch. – „Ten, koho oslavujete

• 69 •

černé oči s nápadnou vytrvalostí upírá na jeho oduševnělé rysy. Úzká ruka nervózně bubnuje na bílý damaškový ubrus, takže skvostný briliant na malíčku metá blesk za bleskem. S lačnou, dětinskou spěšností začíná hned o tom, hned o onom tématu a po chvíli ho náhle a vzdorně mění; neboť cizinec se rozhodně nechce zúčastnit. – Považovala ho za umělce. S obdivuhodnou dovedností dokázala navazovat rozhovor o nejrůznějších druhích umění. Nadarmo. Pán v černém se upřeně a vážně díval do dálky. – Baronka Vilovská se nevzdala.

„Slyšel jste o tom velkém požáru ve vesničce B.“ obrátila se k pánovi po svém boku. A když přisvědčil, pokračovala: „Myslím, že bychom mohli založit výbor, který uspořádá nějaký dobročinný podnik spojený se sbírkou.“ Tázavě se rozhlédla. Odměnil ji hlasitý potlesk. Po tváři neznámého přelétl posměšný úsměv. Baronka ten úsměv *cítila*, aniž ho *viděla*: zmocnil se jí hněv.

„Jsou všichni pro?“ zvolala teď tónem panovnice, která neočekává žádný odpor. Odpovědí byla změť hlasů: „Ano!“, „Souhlasím!“, „Samozřejmě!“

Můj protějšek, bankéř z Kolína, už jako na dotvrzení položil ruku na náprsní tašku, kde měl napěchované bankovky.

„Můžeme počítat i s vámi, pane?“ oslovila baronka neznámého. Hlas se jí třásl. Muž se trochu vzpřimil a hlasitě, aniž na ni pohlédl, brutálním tónem řekl: „Ne!“ Baronka se zachvěla. Pak se přinutila k úsměvu. Všechny oči se upíraly na cizince. Ten pohlédl na baronku a pokračoval:

„Vy konáte dílo lásky; já jdu do světa, abych lásku zabil. Kde ji najdu, tam ji vraždím. A nacházím ji dost často v chýších a zámcích, v kostelích i volné přírodě. Ale pronásleduji ji neúprosně. A jako silný jarní vítr zlomí růži, která se odvážila vyrazit příliš záhy, tak ji já ničím svou velkou zuřivou vůlí: *neboť na zákon lásky je pro nás příliš záhy*.“ Jeho hlas zněl temně, jako zvon při Ave. Baronka chtěla odpovědět, muž však pokračoval: „Ještě mi nerozumíte. Poslouchejte: Lidé byli nezralí, když k nim přišel

• 67 •

jako Mesiáše, učinil z celého světa chorobinec. Slabé, ubohé, churavé nazývá svými dětmi a miláčky. A silní jsou tady k tomu, aby ochraňovali, opatrovali, obsluhovali toto chabé plémě!?

A když v sobě horce, vroucně a rajsky cítím bouřlivou touhu po světle, když pevnou nohou stoupám po strmé, kamenité stezce dosažení, když jej vidím zářit, ten plamenný, božský cíl, – mám se pak sklonit k mrzákovi, který zhrouceně dřepí u cesty, mám ho chválit, pozvednout, vléci s sebou a mám nechat svou horečnou sílu plynout do té bezvládné zdechliny, která se po několika krocích stejně zase bude potácet? – Jak máme dojít nahoru, když budeme svou sílu půjčovat ubožákům, utlačovaným, líným, nesmyslným a nevýznamným ubožákům?!” – Pozvedl se neklid, šum.

„Ticho!“ zahřměl muž v černém. „Jste příliš zbabělí, abyste přiznali, že tomu tak je. Věčně se chcete brodit bažinami; věříte, že vidíte nebe, protože se díváte na to, co se špinavě zrcadlí ve stoce. – Pochopte mě přece! Připoutali naši sílu k zemi. Musí bídně zuhelnatět na obětním ohništi milosrdenství. Má být dobrá jediná k tomu, aby roznítila kadídlu soucitu, výpary, které mají omámit naše smysly? Ona, ta síla, která může sletat až k nebi ve svobodném, velkém, jášavém plameni?!”

Všechno mlčelo. S úsměvem ten nádherný muž pokračoval.

„A když byli naši předkové opice, divoká zvířata se silnými přírodními instinkty, kdyby před nimi vyvstal nějaký Mesiáš, který by jim kázal lásku k bližnímu, jehož slovům by naslouchali, nikdy by se nesměli vyšplhat k vyššímu vývojovému stupni. *Nikdy nesmí být tupý, roztržitější dav nositelem pokroku; jen „jeden“, velikán, který nenávidí chátru v temném instinktu vlastní malosti, může s božskou silou a vítězným úsměvem kráčet bezohlednou cestou své vůle.* – Ani naše pokolení není vrcholem nekonečné pyramidy stávání. Ani my nejsme dokonalí. I my jsme nezralí, nikoli přezralí, jak se o tom tak rádi zmiňujete ve své ješitnosti. Proto vpřed! Nemá nám být dovoleno stoupat výš v po-

znání, vůli a moci? Nemá se silnému podařit, aby se vznesl z nucené atmosféry masové závisti ke světlu!?

Slyšte mě – vy všichni: jste v boji! Vpravo a vlevo od vás padají vaši spolubojovníci; padají zasaženi slabostí, nemocí, neřestmi, šílenstvím!... a jak se jmenují všechny ty střely, které plive strašný osud. Nechte je klesnout! Nechte je umřít v samotě a bídě. Buďte tvrdí, buďte strašní, buďte neúprosní! Musíte vpřed, vpřed!

Co se díváte tak vyděšeně? Jste i vy slaboši – všichni? I vy se bojíte, že zůstanete vzadu?! Zůstaňte! Pojděte jako psi! Jen ten, kdo je silný, má právo žít. Silný jde – kupředu... a řady budou řídnout; – avšak několik velkých, násilných a božských dosáhne se sluncem v očích novou, zaslíbenou zemi. Možná až za tisíceletí. – A silnýma, šlachovitýma, panovačnýmá rukama vybudují říši na mrtvolách nemocných, slabých, zmračených...

... věčnou říši! –

Oči mu plály. Povstal. Postava v černém se tyčila do nepřirozené výšky. Vypadalo to, že ji rámuje paprsek světla. – Vypadal jako bůh.

Pohledem ulpíval v dálce na nádherné vizi své duše; pak se náhle z dále vrátil zpět a promluvil:

„Jdu do světa zabíjet lásku. Budiž s vámi síla! – Jdu do světa kázat silným: *Nenávist! Nenávist! Slepou nenávist!*“ –

Všichni se po sobě beze slova dívali. Baronka, přemožena nepopsatelným pocitem, si přitiskla k očím kapesníček.

Když vzhledla, bylo místo na konci tabule – prázdné.

Všemi projel mrazivý záchvěv.

Nikdo nemluvil.

Sluhové váhavě nabízeli pokrmy.

Můj protějšek, tlustý bankéř, první znovu nabyl řeči.

Zabručel směrem ke mně: „To byl buď šílenec, nebo...“ Zbyt-ku jsem nerozuměl; žvýkal totiž plnou pusou kousek humrové paštiky.

JEJÍ OBĚŤ

Řekni! Už jsi někdy ráno koncem září šel po venkovské silnici ve středních Čechách? – Nízke, mlhou těhotné nebe, stisňující nebe, vypadá jako špinavě šedivá stanová střecha nabodnutá na zmračené, bledé kaštany lemující ořechově zbarvenou a hlubokými brázdami rozrytou silnici. Rudé slunce zahalilo svou pohasínající tvář do hustých závojů; pár zbloudilých paprsků se přehouplo přes zeď mraků a žlutými tenkými čarami obkroužilo bláto na silnici. Nevrlý vítr prohání žluté listy sem a tam a rozfoukává proužky kouře stoupající ze vzdálených střešních věsnic, – je to obraz nevýslovného, nepopsatelného, bezmocného bolu. – Když na ten obraz pomyslím, cítím velkou bolest u srdce. – Když tam cuká, – a stahuje se, stahuje, až mě v očích pálí slzy...

Tentýž pocit se ve mně probudí – když pomyslím na tu ubohou ženu, jejíž příběh ti chci vyprávět.

Poslouchej!

Básníci opěvují lásku; a něco na její moci musí být. Je paprskem slunce, který ozařuje – říkájí jedni, – jedem, který omamuje, prohlášíjí druzí. A opravdu, její účinky se podobají působení rajskeho plynu, který dá lékař před těžkou operací vdechnout rozchvělému nemocnému, – trpící zapomene na drásavou bolest...

Anežka také zapomínala na všechny trampoty – už týdny. Od té doby, co se stala Heřmanovou ženou. – Byly to skutečně týdny? – Nebyl to spíše jeden jediný slastí překypující okamžik nepojmenovatelného štěstí? Onen čas, kdy se v srdci ženy – jako elfové z květů políbených měsícem – rodí miliony nových, sladkých, tajemných vjemů, kdy panna celá rozechvělá žasne nad bohatstvím citů, jež se skrývaly v jejím nitru, a kdy se její oči lesknou jako svatý, věčný, osvobozující boží příslib.

• 82 •

zničí. Že tato pouta nutně omezují jeho tvůrčí sílu, ničí jeho duchovní živost. Že dnes či zítra na místo čile se střídajících myšlenek musí nastoupit ona kalná, zatrpklá, otupělá lenost smyslů, jaká se zmocňuje mladých lidí, které matčino pobožnůstkářské přání pohřbilo v kněžském semináři.

Nikdy se už toho pocitu nezbavila.

Provázel ji při těch několika denních povinnostech – a seděl na její posteli za nekonečných probdřených nocí.

A za jedné takové v ní uzrálo rozhodnutí.

Nejprve ji rozechvělo.

Zavřela oči.

Rozhodnutí však zrálo a zrálo.

Nebylo to žádné hojivé, zdravé předsevzetí.

Rostlo jako hrozivý nádor, který lékař potlačuje mastmi a obvazy a který strašlivěji bují dovnitř. –

A jednoho slunného rána sebrala odvahu.

„Heřmane?!“

Heřman se k ní váhavě obrátil.

„Chtěla bych ti něco světit...“

„Světit? – Prosim...“

„Pojď blíž,“ – jemně mu položila paže kolem krku a spěšně, s horkým ruměncem, šeptala:

„Heřmane! Cítím – vím – že ti brzy daruji – obětuji život...“

Muž překvapeně pozvedl hlavu.

„Život – dítě!“ vykřikl rozjásaně.

Anežku zamrazilo.

Heřman ji však k sobě něžně a vroucně přivinul.

„Tak se mi má splnit přání – naše přání...“ laskal ji.

Jeho ubohá žena nebyla s to říci jediné slovo.

Když o hodinu později seděl v ateliéru, náhle ho napadlo: jak podivné to řekla – darovat – obětovat – život – proč připojila „obětovat“? – Ale zase na to zapomněl.

* * *

• 84 •

V té době se jí v hrudi nevynořila žádná otázka, žádná starost, žádná úzkost nezamlží zrcadlo její duše. Žije jedinečnou, velkou, jásavou přítomností, která nezná minulost, nezachvře se před žádnou budoucností.

A toto sladké opojení prvních slastiplných týdnů si blažená žena uzavřela do svého cudného srdce – a nesla je s sebou do dalších let. –

* * *

Dva roky. – Všechno se změnilo. Heřman byl chladný a přísný, nezučastněný a duchem nepřítomný. – Jeho bouřlivá umělecká duše rychle vstřebala pěnu milostného nadšení – a žena už mu nebyla ničím jiným – než pohárem naplněným vzdušným, odstáým nápojem.

Věděla to; opojení zmizelo. Viděla strašlivě jasně. –

Věděla, že jeho úsměv byl soucitem, jeho občasně pomalzené slitováním, jeho letmý, tichý polibek zvykem. –

Věděla to – a promíjela.

Věděla však také, že on je bez viny. – Co mu mohla dát – dala. Už nemohl nic víc očekávat. – Tatáž láska, tytéž něžnosti, den ze dne stejné. Cožpak to nemuselo jeho uměleckou duši stísňovat a děsit?

Jak na tu myšlenku připadla? –

Nejdřív jí nechtěla věřit. – Ale přece – přece jen, čím více se k ní vracela, tím přirozenější – samozřejmější – ba nutnější se jí jevila.

A přivykla jí.

To už jí netrápilo.

Ale jiné trápení ji neopustilo.

Heřman byl tak hodný.

Věděla, že by nikdy nebyl schopen jí říci: jdi! – Spoutáváš mě! Bude tě jako nutnost! Jdi!

A přece v hloubi duše cítila, bázně jako cítí nemocný, jenž umírá při vědomí, že po něm sahá smrt, – že on se takto najisto

• 83 •

Téměř se zdálo, že se vracejí ony první slunečné, jasné týdny. Heřman byl plný starostlivosti a lásky.

Jeho polibky byly vřelejší – slova vroucnější.

To byl balzám na strašně rozhodnutí. Tak tomu Anežka zpočátku věřila. Ale nikoli. To všechno přece platilo třetí bytosti, v kterou doufal – dítěti – a kdyby...

Vždyť Heřmanovy pocity byly mrtvé; – to byl jen dušičkový den jeho lásky.

Byl tak hodný.

Ano, právě proto ho musela osvobodit. Osvobodit od sebe samé.

* * *

Chladný podzimní den. Heřman seděl a mrzl v ateliéru. – Když maloval, svíral mezi zuby cigaretu. Její štiplavý kouř mu stoupal do očí a nutil ho k neustálému mrkání.

Venku ještě nebylo příliš světlo. Vzduchem se třepotal perlově šedý mrholivý déšť.

Práce mu nešla od ruky.

Najednou se zaposlouchal.

V chodbě se ozvaly hlasy.

Tvrde, drsné hlasy.

V příštím okamžiku dovnitř vpadl starý sluha.

„Ježíšmarjá!“ křičel a spínal ruce.

Heřman vyskočil.

Vtom už čtyři muži přinášeli širokými křídly dveří černou rakev.

„Záchraná společnost,“ zabručel jeden pracovním tónem.

Druhý odhrnul černou zsinou pokrývku.

Pod ní ležela Anežka – zsinalá a ztuhlá.

Vlasy ztěžklé vodou jí stahovaly hlavu ke straně.

Mokré šaty jí úzce obemýkaly údy.

Na čele jako by jí zářil jas.

Heřman stál bez pohnutí.

Pruďce mu zaškubalo v tváři: darovat... obětovat... život...

V bezvědomí klesl k zemi.

• 85 •